

مجله حقوقی، نشریه دفتر خدمات حقوقی بین‌المللی
جمهوری اسلامی ایران
شماره سی‌ام، بهار ۱۳۸۳، صص ۴۱۲ - ۳۹۵

عدالت و صلح*

مؤسسه حقوق بین‌الملل

مصونیت‌های قضایی و اجرایی رئیس دولت و حکومت در حقوق بین‌الملل

کمیسیون سیزدهم، گزارشگر: م. جو ورهون

قطعه‌نامه مصوب نشست ون کوور اوت ۲۰۰۱

*. *Justitia et Pace.*

متن فرانسوی این قطعه‌نامه از مجله *Revue Belge de Droit International* شماره ۳۴ سال ۲۰۰۱/۲ استنساخ شده و توسط آقای محمود سوراسرافیل پژوهشگر دفتر خدمات حقوقی بین‌المللی به فارسی برگردانده شده است.
متن فرانسوی قطعه‌نامه معتبر است و به انگلیسی نیز ترجمه شده است.

بخش اسناد ❖ ۳۹۵

مؤسسه حقوق بین‌الملل،

با یادآوری پیشنویس مقررات بین‌المللی راجع به صلاحیت دادگاهها در دعاوی علیه دولتها، رهبران و رؤسای دولتهای خارجی مصوب اجلاس یازدهم (هامبورگ، ۱۸۹۱)، همچنین قطعنامه‌های راجع به «مصونیت در قبال محاکم و اجرای احکام دولتهای خارجی» و «جنبه‌های متأخر مصونیت قضایی و اجرایی دولتها» که این مؤسسه، به ترتیب در چهل و ششمین اجلاس (اکس آن پرووانس، ۱۹۵۴) و شصت و پنجمین اجلاس (بال ۱۹۹۱) تصویب نموده است؛

خواستار برطرف ساختن ابهاماتی است که در عملکرد کنونی مصونیت از تعرض و مصونیت قضایی و اجرایی رئیس دولت یا حکومت را دربرمی‌گیرند و آنان را مجاز می‌دارند که در قبال مراجع دولتی دیگر بدانها استناد کنند؛

با اذعان به رفتار خاصی که باید نسبت به رئیس دولت یا حکومت، در سمت نمایندگی این دولت، معمول گردد و نه به سبب شخص او، بلکه بدان سبب که چنین

رفتاري لازمة وظيف و مسؤوليتهاي است که او بايد آزادانه و به گونه اي مؤثر، هم در جهت منافع مسلم دولت خود و هم در جهت منافع جامعه بين المللي در کل، انجام دهد؛

با ياد آوري اينکه مصونيتهاي مقرر در حق رئيس دولت يا حکومت به هيچ وجه موجب آن نيست که وي مجاز باشد قواعد جاري در سرزمين مقرر دادگاه را رعايت نکند؛

با تأكيد بر اينکه اين مصونيتها نبايد براي او اين امکان را فراهم آورند که داراييهاي دولتي را که وي نمايندگي آن را دارد مکارانه تصاحب کند، و اينکه تمامي دولتها بايد براي بازگرداندن اين داراييها به دولتي که صاحب آنهاست، براساس اصول اعلام شده در قطعنامه مؤسسه در اجلاس (۱۹۷۷) اسلو درباره دعاي مقام خارجي يا ارگانيزم عمومي خارجي، که بر مقررات حقوق عمومي آن (دولت خارجي) استوار باشد، تشریک مساعي کنند؛

قطعنامه ذيل را تصويب ميکند:

بخش یکم رئیس دولت در زمان تصدی

ماده ۱

شخص رئیس دولت در سرزمین دولتی خارجی مصون از تعرض است. او را نمی‌توان به هیچ شکلی در این سرزمین توقیف یا بازداشت کرد. مقامات این دولت با او رفتاری محترمانه که شایسته وی باشد، می‌کنند و تدابیری مناسب اتخاذ می‌نمایند تا آن‌که به شخصیت، آزادی و شأن و منزلت وی لطمه‌ای وارد نشود.

ماده ۲

در امور کیفری، رئیس دولت در قبال هر جرمی که مرتکب شده باشد، و صرفنظر از میزان سنگینی آن، در برابر دادگاه دولت بیگانه از مصونیت قضایی برخوردار است.

ماده ۳

در امور مدنی یا اداری، رئیس دولت در برابر دادگاه دولت خارجی از هیچ

گونه مصونیت قضایی برخوردار نیست، مگر این‌که فراخوانی او به دادگاه به علت اعمالی بوده که در حین ایفای وظایف رسمی انجام گرفته باشد؛ در فرض اخیر، در صورتی که دعوی متقابلی اقامه شود، رئیس دولت از مصونیت برخوردار نیست. با وجود این، تا زمانی که رئیس دولت در جهت انجام وظایف رسمی خود در سرزمین این دولت به سر می‌برد، هیچ گونه اقدامی که مرتبط با اقدامات قضایی باشد نباید علیه وی انجام بگیرد.

مادة ۴

۱. اموال شخصی رئیس دولتی را که در سرزمین دولت دیگر واقع‌اند، نه می‌توان توقیف کرد نه مشمول هیچ نوع اقدامات اجرایی قهری قرار داد، مگر به قصد ترتیب اثر دادن به حکمی که علیه او صادر شده و اعتبار قضیه امر مختوم را کسب کرده باشد. با این حال، تا زمانی که رئیس دولت در سرزمین مقر دادگاه در جهت انجام وظایف رسمی حضور دارد، این اموال را نمی‌توان موضوع توقیف یا اقدامات اجرایی قرار داد.

۲. در صورتی که قانونی بودن تملک مال یا هر دارایی دیگری که رئیس دولت در اختیار دارد یا از طرف او در اختیار گرفته شده است به طور جدی انکار شود، مقررات فوق مانع آن نیست که مقامات دولتی که این اموال یا دارایی‌ها در سرزمینشان واقع‌اند و تا آن زمان که قانونی بودن تملک آن اموال هنوز از نظر قانونی در حد لازم احراز نشده است، اقدامات تأمینی موقت در جهت نظارت بر آن اموال اتخاذ کنند.

۳. بنابر مقتضای تکلیف دولتها به همکاری [با یکدیگر]، هریک از آنها باید خصوصاً با شناسایی منشأ سپرده‌ها و جابه‌جایی و نقل و انتقالات سرمایه‌ها و تهیه اطلاعاتی درباره آنها، تدابیری مؤثر در جهت مبارزه بر ضد عملکردهای غیرقانونی اتخاذ نماید.

مادة ۵

اعضای خانواده یا ملازمان رئیس دولت از هیچ مصونیتی در مراجع دولتی خارجی برخوردار نیستند، مگر به اقتضای نزاکت،

اما نه به این معنا که به دلیل دیگر، مصونیت‌هایی در حق آنان معمول نگردد، به خصوص به دلیل عضویت در هیأتی ویژه، و در آن زمان که اینان رئیس دولتی را در مسافرت به خارج از کشور همراهی می‌کنند.

مادة ٦

مقامات دولت باید به محض آگاهی از سمت رئیس دولت خارجی مصونیت از تعرض، مصونیت قضایی، مصونیت اجرایی را که حق او است، به وی اعطاء کنند.

مادة ٧

١. چنانچه دولت متبوع رئیس دولت از مصونیت عدم تعرض، مصونیت قضایی یا مصونیت اجرایی که به موجب حقوق بین‌الملل به وی اعطا شده است، اعراض کند، او دیگر از این مصونیتها برخوردار نخواهد بود. امکان دارد که این انصراف صریح باشد یا ضمنی که در این صورت باید نسبت به آن قطع و یقین حاصل آید. فقط حقوق داخلی دولت ذینفع می‌تواند مرجع صالح اخذ تصمیم نسبت به این اعراض را تعیین کند.

۲. هرگاه رئیس دولت در مظان ارتکاب جرائم به خصوص سنگینی واقع شود، یا هرگاه انجام وظایف وی بر اثر تصمیماتی که مراجع محل رسیدگی بایستی اتخاذ کنند، ظاهراً به مخاطره نمی‌افتد، باید درباره اعراض از مصونیت تصمیمی اتخاذ گردد.

مادة ۸

۱. دولتها می‌توانند با تراضی یکدیگر تغییراتی را که مقتضی بدانند بر مصونیت از تعرض، مصونیت قضایی، مصونیت اجرایی رؤسایشان وارد کنند.

۲. در صورتی که تخطی یا تغییر صریح نباشد، فرض بر این است که از مصونیت از تعرض و مصونیت‌های مقرر در بند مذکور در فوق تخطی نشده است؛ وجود و حدود این تخطی باید بی‌ابهام و از راه‌های حقوقی محرز گردد.

مادة ٩

در این قطعنامه، هیچ چیز مانع از آن نیست که دولتی یکجانبه و با رعایت حقوق بین‌الملل، دولتی خارجی را از مصونیت‌های گسترده‌تری برخوردار کند.

مادة ١٠

در این قطعنامه، هیچ چیز دالالت بر حق یا تکلیف دولت در پذیرش یا عدم پذیرش ورود یا اقامت رئیس دولت خارجی در سرزمین آن دولت ندارد.

مادة ١١

١. مقررات این قطعنامه
الف) نسبت به تعهدات ناشی از منشور ملل متحد؛
ب) نسبت به تعهدات ناشی از اساسنامه‌های دادگاه‌های کیفری بین‌المللی، همچنین تعهدات ناشی از اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی، در روابط دولتهایی که به آن اساسنامه گرویده‌اند، مانعی به وجود نمی‌آورد.

۲. مقررات این قطعنامه متضمن مسائل
ذیل نیست:
الف) قواعد تعیین صلاحیت دادگاهی که
[دعوی] مصونیت در آن اقامه شده است؛
ب) قواعد مربوط به تعیین جنایات
مقرر در حقوق بین‌الملل؛
ج) تعهدات همکاری که در این
موضوعات دولتها را به قید الزام
درمی‌آورد.

۳. در این قطعنامه، هیچ چیز نه
دلالت دارد، و نه القاکننده این است که
رئیس دولت در برابر دادگاهی بین‌المللی
با صلاحیت جهانی یا منطقه‌ای از مصونیت
برخوردار است.

مادة ۱۲

قطعنامه حاضر متضمن اثر شناسایی یا
عدم شناسایی دولت یا حکومتی خارجی بر
کاربرد مقرراتش نیست.

بخش دوم

رئیس سابق دولت

مادة ۱۳

۱. رئیس دولتي که دیگر عهده دار مسؤوليتي نیست، از هیچ مصونيتي در سرزمین دولتي خارجي برخوردار نیست.

۲. او در سرزمین خارجي از هیچ مصونیت قضایی چه در امور کیفری چه در امور مدنی یا اداری برخوردار نیست مگر آنکه به سبب اعمالی احضار یا تحت تعقیب قرار گرفته که در حین ایفای وظایف آنها را انجام داده و در اجرای آن اعمال مشارکت کرده باشد. با این حال، رئیس سابق دولت را میتوان تحت تعقیب قرار داد و محاکمه کرد، چنانچه اعمالی که به شخص وی نسبت داده میشود، به موجب حقوق بین الملل مقوم جنایت باشد، و یا آن اعمال اصولاً در جهت تأمین منفعت شخصی او انجام گرفته یا مقوم تصاحب مکارانه اموال و داراییهای دولت بوده باشد.

۳. در سرزمین دولتي خارجي، رئیس سابق دولت از هیچ مصونيتي اجرائي برخوردار نیست.

مادة ١٤

ماده ٤، بندهای ٢ و ٣، و مواد ٥ تا ١٢ قطعنامه، پس از تطبیق وضع،* نسبت به رؤسای سابق دولت، اجرا می‌شود، آن هم در حد مقرر در ماده ١٣.

بخش سوم رئیس حکومت

مادة ١٥

١. رئیس حکومت دولت خارجی از مصونیت از تعرض و مصونیت قضایی که در این قطعنامه در حق رئیس دولت مقرر شده، برخوردار است. این مقرره متضمن مصونیتی اجرایی نیست که ممکن است نسبت به او مقرر گردد.

٢. بند یکم متضمن مصونیت‌هایی نیست که ممکن است دیگر اعضای حکومت را به علت وظایف رسمی آنها از آن بهره‌مند ساخت.

*. *Mutatis mutandis*.

مادة ١٦

مقررات مواد ١٣ و ١٤ نسبت به رئيس
سابق حكومت قابل اجرا است.

ون كوور، ٢٦ اوت ٢٠٠١

